

Må man skære alle over én kam?

*Af professor Lars Bo Langsted
Aalborg Universitet*

Den desværre alt for snart overståede sommer har budt på flere juridisk interessante spørgsmål. En direktør i et børsnoteret selskab røber for åben skærm intern viden vedrørende en konkurrent, en ejendomsmægler formidler salgsaftaler, hvor hun selv er sælger, og som kun binder den ene vej, et diskotek på den nordlige del af en større dansk ø nægter gæster fra to bestemte postnumre adgang, og et par rejsebureauer evakuerer både de gæster, der gerne vil evakueres og de, der bestemt ikke vil. Historier, der også uden for agurketiden ville være historier, og historier med spørgsmål (næsten alle) uden sikker juridisk løsning.

Lad os nøjes med her at kigge på de to sidste, som på trods af deres øvrige usammenlignelighed i deres juridiske problemstilling har noget til fælles: Må man skære alle over én kam?

Den dybt tragiske terroraktion i Sharm el Sheik er således baggrunden for det ene af spørgsmålene. To danske rejsebureauer valgte at sende deres gæster hjem fra Sharm el Sheik hurtigst muligt, idet adskillige gæster – må det antages – ønskede at komme hjem i en fart, da det ikke efter terrorbombningen var muligt for dem at fortsætte deres ferie. For mange har der givetvis været tale om en psykologisk realitet, medens andre gæster, uanset at også de antageligt var både rystede og vrede, gerne ville fortsætte deres ferie – dels fordi Sharm el Sheik uforandret var (og er) et dejligt feriested, dels fordi den bedste hjælp man kunne give alle de egyptiske ofre, der ikke var døde, var fortsat at være turist og bruge de penge, man nu havde afsat til formålet. Som Blair og andre politikere med ham fornuftigt fremhæver gang på gang: fortsæt med at leve et normalt liv, ellers vil terroristerne have sejret.

Det juridisk interessante er ikke, hvorvidt situationen var en sådan, at Udenrigsministeriet burde have evakueret alle danskere i området – det var den givetvis ikke. Det interessante er om Rejsebureauerne kunne tvinge folk til at afbryde deres ferie for at komme hjem, og hvilken information kunderne fik ude på destinationen. At bureauerne tilbød folk at komme hjem før de oprindeligt skulle have været hjemme, er i sig selv en overordentlig venlig og imødekommende handling, som bureauerne givetvis ikke var juridisk forpligtede til. Problemet opstod imidlertid som følge af dette venlige tilbud, der – så vidt man må forstå dagspressens dækning af sagen – var et ægte Godfather-tilbud: »I'll make you an offer, you just can't refuse«. De rejsende, der måske var ankommet til destinationen en dag eller to før bombeangrebene og som havde regnet med måske 14 dages ferie, fik tilsyneladende at vide, at de enten måtte flyve med hjem med det samme, eller selv finde ud af at komme hjem, når deres planlagte ophold var udløbet.

Nu ved vi ikke præcist, hvorledes kunderne har fået oplysningen om at de selv måtte finde ud af at komme hjem, eller hvad bureauerne egentlig har ment med tilbuddet, men man kan forestille sig flere varianter. Det afgørende er imidlertid, at kunderne (helt typisk) har købt en færdig pakke på 1 uge eller 2 ugers ophold inkl. transport til og fra feriestedet. Der har således været tale om en kontrakt mellem kunden og rejsebureauet om, at kunden mod betaling af et bestemt beløb har krav på et ophold af en given længde, et givent sted og med visse, normalt

nærmere specificerede ydelser, såsom hotellets standard, værelsets udstyr o.s.v. Sådan noget kaldes også en aftale, og aftaler er som bekendt til for at blive opfyldt af begge parter. Til overflod er der endda tale om en aftale, der (også) er omfattet af en særlig lov: lov om pakkerejser, hvis formål er at beskytte den rejsende og at præcisere dennes retsstilling overfor rejsearrangøren. Det juridiske grundlag er herudover helt typisk de almindelige betingelser, som ethvert rejsebureau har for de rejser, det sælger og som supplerer de øvrige regler.

Spørgsmålet er nu: giver disse regler et rejsebureau ret til at ændre i aftalen med den enkelte kunde, fordi et flertal af de øvrige kunder på turen, heller »vil noget andet«? Stillet sådan er svaret oplagt nej. Aftalerne er normalt indgået individuelt med de enkelte rejsende uafhængigt af hinanden.

Det næste spørgsmål er om der da forelå en sådan helt særlig situation, at rejsebureauet af den grund var berettiget til at ændre i de bestående aftaler eller i hvert fald i dets opfyldelse af de indgåede aftaler – en såkaldt force majeure situation? Svaret herpå er antageligt ligeledes benægtende. Der var ingen udefrakommende begivenheder, der gjorde det umuligt eller helt usædvanligt belastende at gennemføre de enkelte rejsendes ophold. Efter de rapporter, vi fik fra Sharm el Sheik, var infrastrukturen i området normal og da ingen danskere fik ødelagt deres hotel, var det heller ikke af den grund fysisk umuligt at gennemføre opholdet. Der var heller ikke tale om en borgerkrigs-lignende situation, hvor kuglerne fløj om ørene på folk og måtte forventes at blive ved med det, eller hvor naturkræfter (fortsat) truede folk på liv og helbred.

Det er således den mest nærliggende fortolkning af situationen, at rejsebureauerne ensidigt nægtede at opfylde deres del af de indgåede aftaler ved ikke at stille en flyrejse hjem til rådighed på det tidspunkt, hvor gæsternes normale ferie udløb. Noget sådant er udtryk for kontraktbrud, og den, der udsættes for et sådant – her de gæster, der ønskede at blive – har naturligvis mulighed for at være ligeglade. De har også mulighed for at tage imod bureauernes tilbud om øjeblikkelig hjemrejse mod godskrivning af det antal nætter rejsen blev beskåret med – altså modtagelse af et afslag i prisen på grund af mangelen. Og endelig har man mulighed for at kræve naturalopfyldelse, hvilket i en sådan situation kunne være det mest interessante. Naturalopfyldelse indebærer at rejsebureauet på den ene eller den anden måde lever op til sin forpligtelse: at give folk ophold i en given tid og derefter transportere dem hjem. Denne forpligtelse kunne bureauerne også have levet op til ved at arrangere hjemrejse med andre flyselskaber f.eks. almindelige rutefly. Nægtede bureauet at gøre noget sådant, ville den enkelte rejsende, der måtte insistere på at holde sin 14 dages ferie være blevet på stedet, selv have arrangeret sin hjemrejse, og derefter sendt regningen herfor til rejsebureauet, der så vidt situationen kan bedømmes udefra ville være forpligtet til at honorere denne. Men det er selvfølgelig ikke derfor, man tager på charterrejse. Og det kan vel heller ganske afvises, at gæsterne faktisk havde fået oplysning om denne mulighed.

I det første eksempel ville rejsebureauerne således behandle alle gæsterne ens. Det vil de ikke i diskotekerne i Helsingør. Der vil de kun behandle alle borgere fra bestemte postnumre ens – men det insisterer de til gengæld også på at have ret til. Om de har ret, er straks juridisk set meget mere kildent end det første eksempel.

Diskriminationslovens § 1 fastslår således, at »den som inden for erhvervsmæssig eller almennyttig virksomhed på grund af en persons race, hudfarve eller etniske oprindelse, tro eller seksuelle orientering nægter at betjene den pågældende på samme vilkår som andre, straffes med bøde eller fængsel indtil 6 måneder. Stk. 2. På samme måde straffes den, som af nogen af de i stk. 1 nævnte grunde nægter at give en person adgang på samme vilkår som andre til sted, forestilling, udstilling, sammenkomst eller lignende, der er åben for almenheden«

Denne bestemmelse er jo ved første øjekast ikke overtrådt – beboerne i Kokkedal og det andet sortlistede postnummer rummer givet (og forhåbentlig) et sandt væld af racer, religioner, farver, nationaliteter og seksuelle varianter, ganske som byerne i det øvrige land, herunder Helsingør selv. Efter dagspressens omtale af sagen, skulle diskoteksejerne i Helsingør imidlertid mene, at gæster bl.a. fra Kokkedal er særligt besværlige at have med at

gøre, og at det derfor er en velbegrundet forskelsbehandling, som – jf. bestemmelsen ovenfor – heller ikke er forbudt.

Umiddelbart synes det at være et synspunkt og en begrundelse, der ikke er ulovlig, og det kan vel heller ikke ganske afvises, at beboere i bl.a. Kokkedal skulle udgøre en særlig (besværlig) afart af menneskeheden. Graver man lidt dybere kan man imidlertid spørge om der mon i stedet skulle foreligge »indirekte« diskrimination. I lov om forbud mod forskelsbehandling på arbejdsmarkedet m.v. defineres indirekte forskelsbehandling som forskelsbehandling, der tilsyneladende er objektiv – f.eks. et krav om de ansatte skal kunne springe mindst 2 m. i længdespring – men som i realiteten udelukker bestemte (beskyttede) grupper – i eksemplet ældre og handicappede personer, så der altså er tale om forskelsbehandling på grund af alder eller fysisk formåen. Noget sådant er kun lovligt, hvis det er velbegrundet ud fra stillingen.

I diskoteksspørgsmålet kunne man spørge om begrundelsen for at udelukke personer netop fra Kokkedal mon skulle være, at der i Kokkedal er en større mængde indvandrere end i de øvrige oplandskommuner? Hvis dette er tilfældet, og det er den reelle begrundelse for udelukkelsen af bl.a. beboerne i Kokkedal, vil der være tale om indirekte diskrimination. Men om diskriminationsloven – som forskelsbehandlingsloven gør det – også omfatter indirekte diskrimination, er imidlertid et uafklaret juridisk spørgsmål, al den stund dette ikke nævnes direkte.